

Uit hetzelfde nest gegroeid.

Marina de Joode

“Als mijn zus sterft zal het me niets doen! Zij laat me volkomen koud. Ik heb genoeg met haar afgezien, het is echt een serpent, je zou eens moeten weten”, laat een vrouw van 60 jaar zich ontvallen. Diezelfde dag zegt mijn dochter weemoedig: “Mam, ik mis de broers”. Ze waren voor een week op kamp vertrokken. Later, nadat zijzelf een paar dagen van huis was, hoorde ik de ene broer zeggen “Och, ik mis ons zus” en de andere “Ma, wanneer komt ons zus thuis, amaa ik mis die!” Ze houden van elkaar, kunnen klinkende ruzie maken en tegelijkertijd de pijn van de ander lieflijk aanvoelen!

Broers en zussen, een gegeven, ongekozen, levenslange relatie. Een relatie die deugd kan doen of een relatie die diepe innerlijke weerstand kan oproepen. Ze komen uit hetzelfde nest en toch is iedereen zo anders. Ze zijn verbonden door bloedverwantschap en ouderschap. Het is zelfs mogelijk dat gezinsverhalen door verschillende gezinsleden totaal tegenstrijdig zijn beleefd. Het is niet ondenkbaar dat de invloed van hetzelfde gezinsgebeuren en de omgang met elkaar voor de een als ondersteunend en stimulerend ervaren werd en voor de ander als beklemmend en blokkerend. De een kan een ouder als fantastisch ervaren terwijl de ander diezelfde ouder ziet als degene die door zijn tekorten een grote hypotheek heeft gelegd op zijn of haar leven. Hoe kan dit toch gebeuren?!

Patrick: “Als ons Anita over onze ouders vertelt, kan zij gewoon niet zien wat zij ons allemaal hebben aangedaan. Voor haar waren onze ouders fantastisch. Soms vraag ik me af over wie ze het heeft!?”

Een gezin, een wonderlijke puzzel

Het complexe van een gezin kan je vergelijken met een puzzel, een ‘gezinspuzzel’ met daarop de tekeningen van het gezinsleven. Het aantal stukjes komt overeen met het aantal personen waaruit het gezin bestaat. Iedereen heeft zijn eigen puzzelstukje, zijn eigen (bestaans)grond waar hij of zij op staat. Ieder heeft zijn eigen waarheid, zijn eigen manier van kijken en zijn eigen (andere) verhaal en toch horen die verhalen bij elkaar! Binnen dezelfde geschiedenis heeft iedereen mogelijk een andere beleving! Deze gezamenlijke puzzelstukjes kunnen het totale gezinsverhaal vertellen. Dit kan boeiend zijn, maar ook verwarrend. Peter: “Ik kom maar eens in de drie maanden thuis en dat is OK. Mijn broer brengt elke dag zijn kinderen bij onze ouders, ook dat is OK, we voelen ons thuis geheel anders”. Broers en zussen kunnen hetzelfde gezinsgebeuren op een andere manier waarnemen. Van grote invloed op de onderlinge banden zijn de ouders en de puzzelstukjes die zij meebrengen bij het vormen van een eigen gezin.

Jij mijn broer, jij mijn zus in mijn vroegste levensjaren

Ongeveer 90 % van de mensen groeit op met één of meer broers en zussen. Voor de meesten is de broer-zus-relatie de langdurigste relatie in hun leven, die in hun vroegste herinnering begint. De relatie is een oefenterrein, wat maakt dat de verhoudingen tussen broers en zussen niet vrij kan zijn van conflicten. Het is hier waar men sociaal gedrag ontwikkelt en waar men op een veilige manier kan experimenteren, omdat de band tussen hen in de kinderjaren eigenlijk niet kan worden verbroken. Ze leren niet alleen de aandacht van de ouders te delen, maar ook binnen het gezin samen te werken en te delen. Ze leren zich differentiëren en komen moeizaam tot het besef dat ze anders zijn dan de ander.

Ze beginnen hun identiteit en hun persoonlijke bijdrage in het gezin te onderkennen. Immers, ze zijn van hun vroegste kinderjaren elkaars metgezellen, die net zo gemakkelijk ruzie maken als voor elkaar opkomen. De dagelijkse schermutselingen en vertrouwelijkheden zullen de onderlinge band hechter maken of juist het tegenovergestelde. Ze leren van elkaar en door met elkaar te onderhandelen, samen te werken, te wedijveren, enz. Ze leren hoe ze waardering opwekken, belangrijk worden in de ogen van de ander. Het is juist dit oefenterrein, waar men ten diepste leert hoe het er in het werkelijke leven aan toe gaat. Zo is er in de puberteit een intense strijd tussen broers en zussen mogelijk. Wat hierbij ook belangrijk is, is dat ieder kind binnen het gezin een rol, een taak, op zich neemt in de zorg voor de ouders en voor elkaar. Iedereen doet dat op zijn eigen, persoonlijke, vaak onbewuste manier. Het is deze rol, deze manier van zorgen voor elkaar waardoor, hoe vreemd het ook klinkt, de relaties later blijvend kunnen verwijderen of verdiepen.

Groeiende gezinsdynamieken die we met ons blijven meedragen

Vanuit het oogpunt van de gezinsdynamiek worden broers en zussen meer beïnvloed door de aanwezigheid van hun ouders dan door elkaar. Doordat kinderen zorgend en ontvangend zijn zullen ze op een bepaalde manier omgaan met de behoeften van hun ouders en die van het gezin. Elk kind zal hier op zijn eigen manier aan tegemoetkomen.

De voorbeeldige versus de lastige broer/zus

Je hebt kinderen die een voorbeeldig gedrag gaan vertonen wanneer de ouders door een periode van zorg gaan, zoals vermoeidheid, gezondheidsproblemen, financiële problemen, relatieproblemen, enz. Zij worden het 'oneindige brave kind', dat voortdurend probeert te vermijden dat de ouders nog meer last wordt bezorgd. Ze geven door braaf te zijn. In hun volwassen leven worden juist zij vaker met psychische problemen geconfronteerd, doordat ze zo weinig weten wat ze zelf willen. Eigenlijk zijn ze van hun diepste zelf vervreemd. Daartegenover kan juist een andere broer of zus, ingeval van gezinsproblemen, een opstandig, lastig en vervelend gedrag gaan vertonen. Dit vanuit dezelfde zorg voor het gezin, zodat hij de ouders kan afleiden van de problemen die hen teneerdrukken. Zowel het geven door het wegdrukken van de eigen wensen als het geven door juist heel sterk op de eigen strepen te gaan staan, doet iets met de onderlinge broer-zus-relatie, mogelijk zelfs tot in de volwassenheid. Hierdoor ontstaan vaak scheve relaties!

Zo was de broer van de verloren zoon (Lucas 15) een voorbeeldig en toegewijde zoon, waarschijnlijk vanuit het besef hoe diep het verdriet van zijn vader was. Juist hij knapte af toen de verloren zoon warm werd ontvangen. Hij had zich al die tijd niet gezien gevoeld en misschien de erkenning van zijn vader voor zijn inzet niet kunnen ontvangen? Op verschillende manieren draagt iedereen bij tot het welzijn van het gezin. Dit blijft men doen tot men mogelijk uitgeput geraakt of het gevoel heeft niet gezien te zijn in zijn inzet. Juist dit gegeven bracht ook heel wat teweeg in de relatie van de broers in Lucas 15.

De volwassen versus de kinderlijke broer/zus

Het ene kind kan het verlangen van de ouders onbewust aanvoelen en zich daardoor ouder en wijzer, soms 'overwijs' gaan gedragen (*dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar in het leven van Jozef, de lieve, verwendde zoon, die de nood van zijn vader perfect aanvoelde, wat echter de relatie met zijn broers grondig verstoorde. Genesis 37*) terwijl het andere kind kan voelen dat het juist nodig is om het kleine kind te blijven, zodat zijn ouders kunnen blijven 'ouderen', kunnen blijven zorgen. Ook deze twee dynamieken brengen heel wat teweeg in de broer-zus-relatie. Men kan zich irriteren aan de 'wijsneus' of de 'eeuwig afhankelijke'.

De broer/zus van pa versus die van ma

Broers en zussen kunnen zich bewust of onbewust opsplitsen om enerzijds vader en anderzijds moeder te steunen. Dit ontstaat vanuit de persoonlijke behoefte van een ouder die vanuit zichzelf kiest voor één kind, dit aan zich bindt en hier een sterke band mee opbouwt, ten koste van de andere ouder-kind relaties. Zo worden ze iemands lieveling en gaan tegenover elkaar staan (een voorbeeld hiervan is het schrijvende levensverhaal van Esau en Jacob in Genesis 27, 32 en 33. Ze raakten totaal van elkaar vervreemd.).

De verantwoordelijke versus de onverschillige broer/zus

De ene broer/zus gaat in de ouderrol t.o.v. de andere ouder of broer/zus, wat niet in dank wordt afgenomen. De ander fungeert als partner van een ouder en probeert zo tot troost te zijn voor de gemissen en het verdriet dat de ouder in zijn partnerrelatie te dragen heeft. Deze zorgende relatie gaat dan vaak ten koste van de andere ouder-kind relatie. Daar tegenover kan een andere broer/zus oogwaarschijnlijk gewoon zijn eigen gangetje gaan alsof hem niets interesseert. Al deze beschreven manieren van zorgen voor en rollen in, die je in je kinderjaren op je neemt, geven vaststaande patronen. Het zijn van die patronen die je in je volwassen leven met je meedraagt, zonder dat er iemand als schuldige voor het gebeuren kan worden aangewezen. Het is hier dat je leert om met conflicten om te gaan, waardoor je je vaste patronen eigenmaakt, die mee bepalen hoe je in andere relaties functioneert. Door ons bewust te worden van deze patronen kunnen we ze doorbreken. Hoe gaan we nu, in ons volwassen leven, met deze dingen om?

Jij mijn broer, jij mijn zus, nu we samen volwassen in het leven staan

De ene gezamenlijke geschiedenis zal sterke verbondenheid doen groeien terwijl de andere de oorzaak kan worden van verwijdering, verwijten, afstand en irritatie. Je kunt bijvoorbeeld negatieve gevoelens en herinneringen hebben aan een broer of zus door iets wat die gedaan heeft toen je 11 jaar was. Vandaaruit kan je 30 jaar later nog negatief denken over de broer-zus-relatie. Daarom is het goed te beseffen dat de onderlinge conflicten in de broer-zus-relaties dikwijls de ouderlijke of intergenerationele kwesties weerspiegelen. Vaak als er strijd is tussen broers en zussen is het goed om te zoeken naar de wortels hiervan.

Ook deze strijd kan een persoonlijk gevolg hebben in je eigen manier van omgaan in andere relaties. Het is mede in de relatie ouder-kind en de relatie broer-zus, waar je leert te vertrouwen en wantrouwen, waar je in relaties veiligheid of zelfbescherming leert ervaren. Zo kunnen bij relatieconflicten patronen vanuit het gezin van herkomst een rol spelen in hoe men met problemen omgaat. Hier kunnen de wortels liggen die maken dat je de ene persoon sympathiek vindt en de andere irritant. Het kan zijn dat je in een christelijke gemeenschap je ding niet kunt vinden en daardoor extra gaat 'vechten' of dat je je juist heel veilig voelt in de omgang met de anderen.

Verantwoordelijkheid opnemen voor je eigen leven

Er is weinig geschreven over de invloed van een broer-zus-relatie. Toch zijn er veel mensen diep en intens op zoek naar een vervangende broer-zus-band die men eigenlijk zeer graag met een broer of zus had gewild, maar die nooit mogelijk is gebleken. Het kan ook zijn dat je je steeds bij iedereen de mindere blijft voelen, doordat je jezelf stelt in de schaduw van de ander, je broer of zus. De rivaliteit tussen broers en zussen kan zeer groot zijn. Vaak gaat het hier om een strijd om de liefde en goedkeuring van de ouder, vanuit het denken dat slechts één die kan ontvangen. Jaloezie kan hier tot grote drama's leiden (*Zo doodde Kaïn zijn broer Abel, Genesis 4, vanuit een verkeerd vaderbeeld*). Deze rivaliteit en verschillen in de kindertijd kunnen in het volwassen leven verder bevochten worden door slaan met woorden, negeren, boosheid, afstand, enz. Zo kan men de eigen bloedbanden breken om geestelijke banden in de gemeente aan te gaan, waardoor deze relaties extra kwetsbaar worden.

Behoeftte aan verbondenheid

Het besef van verbondenheid, zelfs bij een sterk vertroebelde relatie, doet zich toch voelen op momenten dat de ander door een pijnlijke gebeurtenis heen moet gaan, bijvoorbeeld wanneer een broer of zus komt te sterven. Vaak komt er solidariteit aan het licht, wanneer iemand van buiten het gezin, zelfs al is dat de eigen partner, een ongepast woord over de broer of zus vertelt! Men voelt zich beledigd door de kritiek op een broer of zus en gaat in verdediging.

Het besef van verbondenheid komt ook naar boven op momenten dat je aan je kindertijd, met weemoed aan je broers en zussen terugdenkt en de behoefte voelt dat het anders zou moeten zijn. Of dat je de pijn weer voelt van bepaalde woorden alsof ze gisteren pas gesproken zouden zijn. Het is belangrijk om hier goed te beseffen dat een relatie op twee schouders rust. Het kan extra moeilijk zijn wanneer de ander niet kan zien wat zijn/haar aandeel is in de verstoorde relatie.

Zo kan een broer/zus die echt een vervelend en moeilijk gedrag heeft vertoond, zich eerder slachtoffer voelen i.p.v. zijn/haar aandeel in de gezinssituatie onder ogen te kunnen zien. Dit maakt herstel in de relatie bijzonder moeizaam. Vaak kan die niet zien, omdat hij/zij wanhopig nood heeft om gezien te worden in diens inzet, **zelfs al was het destructief**.

Omgaan met relatieverschillen in de volwassen broer-zus-relatie.

Een *relatie opnieuw opbouwen* als broer en zus kan enkel wanneer we niet meer vanuit een kinderlijke verwachting of gemis met de ander praten. Het vraagt moed om een nieuwe en volwassen vorm van relatie te zoeken en hierin de ander te kunnen laten zijn wie hij of zij is en ook jezelf te zijn en daarin de ander te ontmoeten met de mogelijkheden en beperkingen. Het zou immers kunnen dat een broer of zus uit loyaliteit niet kan kijken naar de gebeurtenissen in het gezin. Of dat iedereen de geheimhouding hoog houdt vanuit het zorgen voor het gezin. Ook is het mogelijk dat je innerlijk alleen komt te staan wanneer je zelf door dat proces bent heengegaan en de ontkenning kunt loslaten.

Het is goed verantwoordelijkheid te dragen voor je eigen gedrag en dit niet als reactie op de ander zijn schouder af te schuiven. Je **mag** een antwoord zoeken op de vraag welke patronen, die je in de kindertijd eigen hebt gemaakt, je op dit moment nog steeds vast zetten in de relatie. Ook op de vraag wat je hierbij aan je eigen innerlijke houding kunt veranderen en hoe je de ander kan leren hoogachten, zoals Jezus het bedoeld heeft.

Verschillen blijven. Mogen de verschillen in denken, gedrag en houding er zijn? Mag er zelfs verschillend gedacht worden over de gezinssituatie? Als een ouder minder gemakkelijk met jou

omging i.p.v. met je broer/zus, dan hebben ze je daarin tekort gedaan en dat is niet fair. Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gegeven niet langer tussen jou en je broer/zus zal staan?

Een open gesprek. Misschien is het mogelijk, misschien ook niet. Zoek hierin wat voor de relatie mogelijk kan zijn en wat past. Probeer het vanuit de ander te zien. Dat kan je helpen om het verkeerde gedrag van de ander te plaatsen. Het kan hierbij wel extra kwetsend zijn wanneer de ander zijn eigen aandeel niet inziet. Wees daarop voorbereid.

Puin ruimen. Door de jaren heen kan er een hoop puin verzameld zijn. Voor de ene kan dit de hoeveelheid van een heel huis zijn en voor de ander slechts één muur, terwijl beiden het over dezelfde gebeurtenissen hebben. Schrik hier niet van. Het is goed om met elkaar de oorzaken van de vervreemding te herkennen en erkennen en mogelijk te vergeven. Dan pas kan de liefde bedekken en worden er geen oude koeien meer uit de sloot gehaald.

Helpende vragen:

- o Wat irriteert je of heeft je pijn gedaan in het gedrag van een broer/zus?
- o Hoe heb jij geprobeerd te zorgen voor jullie gezin en hoe probeerde je broer/zus dit te doen?
- o Heeft deze het op een manier gedaan die grote gevolgen heeft gehad voor jou en kan hij/zij dat zien?
- o Wat heb jij nodig van je broer of zus en wat heeft hij van jou nodig?
- o Heb jij laten zien dat je zijn/haar inzet hebt gezien?
- o Wat maakt dat er over sommige dingen niet gesproken kan worden?
- o Wat moet er toegedekt blijven?

‘Familie’ is Gods idee.

Het idee ‘familie’ is uit Gods gedachten en wil ontstaan. Hij schiep het eerste gezin en later het tweede gezin, de gemeente. Blijkbaar is verbondenheid en een gezonde onderlinge afhankelijkheid belangrijk in Zijn ogen. Familierelaties krijgen hun kracht door het feit dat de leden met elkaar verbonden zijn door de geboorte en worden bekrachtigd door wat de familieleden voor elkaar doen. Daarom geloof ik ook dat God ons wil helpen met elkaar om te gaan in relaties die niet volmaakt zijn.

Literatuur

Boszormenyi- Krasner, *Tussen geven en nemen*, De Toorts
Michielsens e.a., *Leren over leven in loyaliteit*, Contextuele hulpverlening, Acco
De Boer, *een gegeven relatie over broers en zussen*, Prometheus
Familediner: *Televisieprogramma*, Evangelische Omroep